

Meer recht op een tolk na recente uitspraak EHRM

In een recente uitspraak versterkt het Europees Mensenrechtenhof het recht van de verdachte op bijstand door een tolk.

Isabelle Bambust en Maarten Wijnants

De Litouwse Danas Vizgirda leeft in Slovenië. Met zes andere personen wordt hij in maart 2002 in Slovenië gearresteerd op grond van een vermoeden van medeplichtigheid aan een bankoverval. In mei van dat jaar wordt hij met vier anderen aangeklaagd. Tijdens de eerste fase van de procedure wordt Vizgirda bijgestaan door een tolk Russisch. In juli 2002 wordt Vizgirda veroordeeld tot een gevangenisstraf. Een hoger beroep wordt afgewezen. In februari 2003 werpt hij voor het Sloveense gerecht op dat hij niet goed Russisch begrijpt, dat de rechtbank in eerste aanleg daar geen rekening mee heeft gehouden, en dat op die manier zijn recht op het gebruik van de eigen taal in strafzaken werd geschonden. De klacht wordt afgewezen door het Sloveense Hoogste Gerechtshof (in 2006) en ook door het Sloveense Grondwettelijk Hof (in 2008). Beide hoven baseren zich op het feit dat Vizgirda nooit heeft aangegeven dat hij het Russisch niet begrijpt, dat hij werd bijgestaan door een advocaat met wie hij in het Russisch communiceerde, en dat hij volwaardig had deelgenomen aan het strafproces.

MILDER HOF

De Sloveense regering geeft aan dat noch Vizgirda noch zijn advocaat zich tijdens het onderzoek hebben verzet tegen de tussenkomst van een tolk Russisch. Maar het EHRM stelt dat Vizgirda nooit in zijn eigen taal werd geïnformeerd over zijn recht op een tolk. Bovendien heeft hij maar een basiskennis van het Russisch, en staat hij als Litouwse nieuwkomer in Slovenië erg kwetsbaar in het strafproces. Dat alles kan volgens het EHRM verklaren dat het taalverzet pas later in de procedure is gebeurd, nadat de vervolgdde partij wel de mogelijkheid kreeg om zich tijdens de procedure

in zijn eigen taal uit te drukken.

In vroegere zaken heeft het EHRM in het na-deel van de vervolgdde partij al veel belang gehecht aan het feit dat de partij niet meteen op een taalprobleem reageerde. Het EHRM lijkt op dat punt dus milder te zijn geworden.

Over het stilzwijgen van de advocaat over de aanstelling van een tolk Russisch, stelt het EHRM dat de nationale rechtbanken hun rol van ultieme bewakers ten aanzien van de rechten van de vervolgdde partij moeten blijven naleven. Dat is een goede zaak. Het EHRM lijkt nu eindelijk wat de uitoefening van taalrechten betreft, te beseffen dat de advocaat de partij slechts bijstaat en niet vervangt.

de proceduretaal of van een derde taal waarin wordt getolkt, ontnemt hem niet zijn recht op een tolk in een taal die hij voldoende begrijpt om zijn rechten te verdedigen.

De volgende vraag is welke precieze maatregelen daarvoor genomen moeten worden. Zonder daarin de vrijheid van de nationale autoriteiten te beperken, stelt het EHRM zelf voor om bijvoorbeeld een aantal open vragen aan

controleren of de verdachte of beklagde de taal van de strafprocedure spreekt en verstaat en of hij de bijstand van een tolk nodig heeft. De Belgische omzetting heeft daaraan weinig letters verspild. De parlementaire voorbereiding stelt zich tevreden met de vermelding dat de noodzaak tot aanstelling van een tolk op onaantastbare wijze wordt beoordeeld door de feitenrechter. Het EHRM-arrest zou de Belgische staat kunnen aanmoedigen om verder te gaan dan dat.

Het arrest zou de Belgische staat kunnen aanmoedigen om verder te gaan in het vaststellen van een procedure ter controle van de nood aan een tolk.

Isabelle Bambust is onderzoeker aan de KULeuven, Onderzoeksgroep Tolktwetenschap (Campus Antwerpen) en vrijwillig postdoctoraal medewerker aan de UGent, Faculteit Recht en Criminologie, Maarten Wijnants is onderzoeker aan de KULeuven, Onderzoeksgroep Tolktwetenschap (Campus Antwerpen).

VERPLICHTE SCREENING

Een ander heikel punt is dat de Sloveense regering ervan uitgaat dat Vizgirda voldoende Russisch kent om zijn rechten te kunnen verdedigen. Het enige argument van de Sloveense regering is een algemeen vermoeden dat Russisch in Litouwen courant wordt gesproken. Verder bestaat daarover in het dossier geen enkele concrete aanwijzing.

Het EHRM meent terecht dat de nationale autoriteiten eerst zeker moeten zijn over de Russische taalkennis van de vervolgdde persoon alvorens een tolk Russisch aan te stellen. Het feit dat een persoon een basiskennis heeft van

de vervolgdde partij te stellen. Dan rijst wel de vraag in welke taal men die vragen zal stellen. Zou men niet beter bij voorkeur met pictogrammen werken? En moet de bijstand door een tolk in gerechtszaken niet bijzonder voorzichtig benaderd worden? Uit onderzoek blijkt namelijk dat veel burgers niet volledig tweetalig zijn en dat zij zich in sommige situaties comfortabel voelen in de ene taal en in andere situaties dan weer in de andere taal.

WEINIG LETTERS

De Europese lidstaten moeten normaal een procedure of mechanisme installeren om te

Dit arrest wordt meegenomen in de deelname van de Onderzoeksgroep Tolktwetenschap aan het Europese project Translaw – zie <https://translavia.univie.ac.at/en/research/current-research-projects/translaw/>. Het project 'Translaw. Exploring Legal Interpreting Service Paths and transcultural Law Clinics for persons suspected or accused of crime' beoogt de kwaliteit van tolkprestaties in strafzaken in het voordeel van de anderstalige vervolgdde persoon te verbeteren. Het project wil dat onder meer verwezenlijken door een brug te slaan tussen de tolkstudenten en de rechtenstudenten. Als 'grande finale' zullen de projectparticipanten met beide groepen studenten transcultural (criminal) law clinics ontwikkelen.

TAALTIP
Karl Hendrickx

Nieuw model dagvaarding

In mei lanceerde de Hoge Raad voor Justitie zijn 'Project Kruid', een oproep aan alle magistraten en in feite alle juridische gedingen om werk te maken van een toegankelijker taalgebruik. Ook de gerechtsdeurwaarders, wier dagvaardingen traditioneel niet uitblinken in helderheid, hebben nu een initiatief genomen: de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders stelt toegankelijke en overzichtelijke modelexploiten ter beschikking van alle gerechtsdeurwaarders.

Dagvaardingen behoren, samen met notarisakten en hypotheekovereenkomsten, tot de meest ontoegankelijke juridische documenten. Ze bevatten clausules die voor de buitenstaanders onbegrijpelijk zijn, met onverklaarde afkortingen en archaïsche woorden. En vooral hebben ze een ondoorzichtige structuur: het ene moment lijken ze op een brief, het andere moment op een notarisakte, dan weer schijnen ze vooral een invulformulier voor bedragen en interesten te zijn. En gerechtsdeurwaarders zien misschien niet de noodzaak om hun geschreven exploitanten aan te passen, omdat ze die in de meeste gevallen toch mondeling aan de gedaagde toelichten.

Het kenniscentrum voor de gerechtsdeurwaarders, Sam-Tes, had dat ook begrepen en had ook de initiatieven over toegankelijk taalgebruik gezien, onder meer het colloquium over begrijpelijke rechtstaal aan de KU Leuven – campus Brussel in 2016, waar een bijdrage over toegankelijke dagvaardingen voorgesteld was. Het besloot een werkgroep in het leven te roepen om modelexploiten in een begrijpelijke taal en met een toegankelijke structuur op te stel-

len voor de meest voorkomende types dagvaardingen. Bijzonder en waardevol was dat meteen een werkgroep voor elke landstaal werd opgericht. De werkgroepen bestonden zowel uit juristen-gerechtsdeurwaarders als specialisten juridisch taalgebruik.

Twee jaar later zijn de voorstellen van de werkgroepen gevalideerd door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders: de modelexploiten zullen binnen afzienbare tijd gepubliceerd worden op het intranet van de Kamer en zo ter beschikking gesteld worden van alle gerechtsdeurwaarders.

Zoals gezegd is het fundamentele probleem van de ontoegankelijkheid van een dagvaarding dat ze binnen geen enkel traditioneel tekstgenre past. Een dagvaarding bevat elementen uit heel wat verschillende tekstsoorten. Ze lijkt op een brief, maar tegelijk heeft ze ook kenmerken van een notarisakte en van een ooggetuigenverslag of een artikel van een journalist. Soms lijkt ze vooral een invulformulier met berekeningen, aantekeningen en identificatiegegevens.

Door die veelheid aan functies en bijbehorende genre-elementen raakt de lezer-leek al snel de weg kwijt. De verschillende functies en genre-elementen zijn immers niet mooi van elkaar gescheiden in opeenvolgende delen, maar lopen door elkaar. Daardoor ziet de lezer de bomen door het juridische bos niet meer en vindt hij ook niet de informatie die hem aanbelangt, laat staan dat hij exact weet wat hij moet doen (behalve opnieuw contact opnemen met de gerechtsdeurwaarder). Zo betalen gedaagden soms alleen de kos-

ten en niet de hoofdsom, omdat ze de kosten duidelijk vermeld terugvinden.

Bovendien komen de onderdelen die de gerechtsdeurwaarder-schrijver en de leek-lezer belangrijk vinden, niet overeen. Vanuit zijn professioneel standpunt vindt de gerechtsdeurwaarder wellicht vooral de functies van 'akte' en 'formulier' belangrijk: de dagvaarding moet in de eerste plaats aan de wettelijke vereisten voldoen en alle nodige gegevens bevatten. Die aspecten interesseren de leken-lezer minder: hij beschouwt de dagvaarding als een soort brief van het gerecht met een bepaalde boodschap voor hem en zoekt die concrete boodschap. Schrijver en lezer hebben dus uiteenlopende bedoelingen en verwachtingen.

De werkgroepen hebben dus in de eerste plaats de verschillende functies van de dagvaarding en de bijbehorende passages en schrijfstijlen, uit elkaar gepuzzeld en vervolgens in een duidelijke structuur ondergebracht. Hoe dat concreet gebeurt is, leest u volgende keer. Dan leest u hoe de modellen er concreet uitzien.

Karl Hendrickx

Taaladviseur Rekenhof en docent Rechtstaalbeheersing UA en KU Leuven.

Hebt u ook een vraag over juridisch taalgebruik?

Stuur ze naar juristenkrant@wouterskluer.com.

Karl Hendrickx beantwoordt ze graag.

